

ფილიპ როთი

პორტნოის
სინდრომი

დიდგენის
ბიბლიოთეკა

ფილიპ როთი
პორტნოის სინდრომი

Philip Roth
PORTNOY'S COMPLAINT

ინგლისურიდან თარგმნა ქეთი ქანთარია

© Philip Roth 1967, 1968, 1969, 1994
All rights reserved.

© გამომცემლობა „დიოგენე“, 2013, 2023
ყველა უფლება დაცულია.

ISBN 978-9941-11-564-6

www.diogene.ge

პორტნოის სინდრომი (ვინმე ალექსანდერ პორტნოის (1933) გვარის მიხედვით) – სინდრომი, რომელიც ძლიერი ეთიკური და ალტრუისტული იმპულსებისა და უკიდურესად მძაფრი, ხშირად პერვერსიული სექსუალური განცდების ჭიდილს გულისხმობს. შპილფოგელი წერს: „ამ დროს ხშირია მიდრეკილება ექსპიზიციონისტური, ვუაიერისტული, ფეტიშისტური და ავტო-ეროტიკული ქმედებებისაკენ, ორალური კოიტუსისაკენ. ბავშვობაში მშობლებისაგან განცდილი მორალური წნეხის გამო პაციენტი ვერც საკუთარი ფანტაზიების, ვერც სექსუალური აქტის მეშვეობით სრულ დაკმაყოფილებას ვერ აღწევს. მასში ჭარბობს სირცხვილისა და დანაშაულის გრძნობები, სასჯელის, განსაკუთრებით კასტრაციის შიში (ო. შპილფოგელი, „გზააბნეული პენის“, *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*, ტომი XXIV, გვ. 909)“. ექიმი შპილფოგელი თვლის, რომ ამ აშლილობის სიმპტომთა უმეტესობის მიზეზი დედისა და ვაჟის ურთიერთობებშია საძებნი.

ჩემი ცხოვრების ყველაზე დაუპინძარი პერსონაჟი

წარმოიდგინეთ, ცნობიერებაში ისე ღრმად მყავდა ჩაბეჭდილი, რომ სკოლაში სწავლის პირველ წელს, მგონი, მჯეროდა: ყოველი მასწავლებელი დედაჩემი იყო, ოღონდ გადაცმულ-შენიღბული. გაისმებოდა თუ არა ბოლო ზარი, სახლში გამოვრბოდი და ენაგადმოვდებულს ყოველ ჯერზე ეს მაინტერესებდა: დედას მანამდე თუ მივუსწრებდი, სანამ გარდასახვას დაასრულებდა. შინ დაბრუნებულს მუდამ სამზარეულოში მხვდებოდა და მაგიდაზე რძესა და ფხვიერ ნამცხვარს მიდგამდა. მე კი იმის მაგივრად, რომ ეს წარმოდგენები გამფანტვოდა, მისი ჯადოსნობის მიმართ მონივნა მემატებოდა. თან ერთი რამე მიხაროდა: ამ ინკარნაციებს შორის მისთვის თვალი არასდროს მომიკრავს, მიუხედავად იმისა, რომ ცდა არ დამიკლია. დარწმუნებული ვიყავი: ჩემს დასა და მამაჩემს წარმოდგენაც არ ჰქონდათ დედაჩემის ნამდვილ ბუნებაზე, მე კი, ხუთი წლის ასაკში, სულაც არ მსურდა, მოლაღატეობის ტვირთი მეტარებინა, რომელიც, ჩემი წარმოდგენით, მაშინვე დამანებოდა მხრებზე, როგორც კი მას მოულოდნელად გადავანყდებოდი. მგონი, იმისიც კი მეში-

ნოდა, რომ შეიძლებოდა თავიდან მოვეშორებინე, თუ ერთ მშვენიერ დღეს თვალს მოვკრავდი, როგორ შემოფრინდებოდა სკოლიდან დაბრუნებული საძინებელი ოთახის ფანჯარაში, ანდა უხილავ მდგომარეობაში მყოფი ხორცს ჩემს თვალწინ შეისხამდა და მერე წინსაფარსაც აიფარებდა.

რასაკვირველია, როცა საბავშვო ბაღში გატარებული დღის ამბებს მეკითხებოდა, ყველაფერს წვრილად ვუყვებოდი. თავს არ ვიტყუებდი: წარმოდგენა არ მქონდა, რას მოასწავებდა მისი ყველგანმყოფობა, მაგრამ ის, რომ რაღაცნაირად სულ ჩემ გარშემო ტრიალებდა და კარგად მოეხსენებოდა, რა ჩიტიც ვიყავი, ეჭვგარეშე მეჩვენებოდა. ამ უცნაურმა წარმოდგენამ, პირველ რიგში, ის მომიტანა – რაც (სწორედ ასეთი ფორმით) პირველ კლასშიც გამომყვა – რომ პატიოსანი ბავშვი გავხდი; თუმცა მაშინ მეჩვენებოდა, რომ სხვა გზა არც მქონდა.

ჰო, პატიოსანი და ტვინიკოსი. ჩემს უფერულ, მსუქანა უფროს დას, ჰანას დედაჩემი ასე ახასიათებდა (რა თქმა უნდა, მისივე თანდასწრებით: პატიოსნება ხომ მისი პოლიტიკის ნაწილი იყო): „ეს ბავშვი გენიოსი არ არის, მაგრამ შეუძლებელს არც ვთხოვთ. ღმერთი უშველის, იმდენს მუშაობს, სამეცადინოს ტვინს ასხამს. ერთი სიტყვით, რაც შეუძლია, იმას აკეთებს და კარგადაც გამოსდის“. ჩემზე, თავისი გრძელი ეგვიპტური ცხვირისა და ჭკვიანურად მოლაქლაქე პირის მემკვიდრეზე, დამახასიათებელი თავშეკავებით ბრძანებდა: „ეს ბანდიტი ესა! ამის გადაშლილი წიგნი არ მინახავს, მაგრამ ფრიადი, ფრიადი, ყოველდღე ფრიადი მოაქვს. მეორე აინშტაინია!“

როგორ უყურებდა ამ ამბებს მამაჩემი? სვამდა. ვისკის კი არა, როგორც ვილაც გოი¹ – მამაჩემი მინერალურ ზეთსა

---

¹ არაებრაელი (იდიში).

და მაგნიუმის ჰიდროქსიდს სვამდა, „ექს-ლაქსის“ ტაბლეტებს ღეჭავდა, დილა-სალამოს „ოლბრანის“ ქატოს ყლაპავდა და შერეულ ჩირს ჭამდა, დღეში ფუნტიან პაკეტს ამთავრებდა. შეკრულობა ანუხებდა, ექიმო. თუმცა არ ვიცი, მართლაც ანუხებდა თუ არა. ყველგანმყოფი დედაჩემი და კუჭში შეკრული მამაჩემი. დედა, რომელიც შეიძლება საძინებლის ფანჯრიდან შემოფრინდეს და უნიტაზზე დაბუდებული მამა, რომელსაც ტრაკში სანთელი აქვს შეთხრილი და სალამოს გაზეთს კითხულობს... ეს, ექიმო, ჩემი მშობლების, იმათი ყოფისა და საიდუმლოს შესახებ პირველი შთაბეჭდილებებია. მამაჩემი სინამაქის ხმელ ფოთლებს პატარა ქვაბში ხარშავდა და სულ ეგ იყო: მისი ჯადოქრობა ამ ნაყენისა და სწორ ნაწლავში დამდნარი სანთლის ერთობლივი მოქმედებით ამოიწურებოდა. ძარღვიან მწვანე ფოთლებს რომ მოხარშავდა, აყროლებულ ნაყენს კოვზით მოურევდა, მერე კი სანურში ფრთხილად გაატარებდა და იქიდან საჯდომდაცობილ ორგანიზმში ჩაისხამდა. ამ დროს სახეზე ყოველთვის ნატანჯი და მოქანცული კაცის გამომეტყველება ჰქონდა. ამის შემდეგ ცარიელ ჭიქას ცოტა ხანს მდუმარედ დაჰყურებდა, თითქოს შორეულ ჭექა-ქუხილს აყურადებდა და სასწაულს ელოდებოდა... პატარა რომ ვიყავი, ხანდახან სამზარეულოში ჩამოვუჯდებოდი ხოლმე და თვალს ვადევნებდი. თუმცა ჩემს იქ ყოფნაში სასწაული არ მომხდარა, ყოველ შემთხვევაში, ისეთი ფორმით არა, ლოცვებში რომ ვითხოვთ და წარმოსახვით რომ ვატარებთ, სასიკვდილო განაჩენის გაუქმებასავით, ან შავი ჭირისგან სრული განკურნებასავით რომ წარმოგვიდგენია. მახსოვს, როცა რადიოთი პირველი ატომური ბომბის აფეთქების ამბავი გადმოსცეს, მამაჩემმა ხმამალა ნამოიძახა: „იქნებ ამან მაინც მიშველოს!“ ამ კაცს არანაირი კათარზისი არ უშველიდა: მრის-

ხანება და იმედგაცრუება რკინის ხელებს უჭერდა მის ნაწლავებს. ბევრ რამეში არ გაუმართლა, მათ შორის იმაში, რომ მისი ცოლის ფავორიტი მე გახლდით, თქვენი მონა-მორჩილი.

უბედურ მამაჩემს, თითქოს საკუთარი თავისთვის ცხოვრების გართულება ჰქონოდა გადაწყვეტილი, ძალიან ვუყვარდი. ჩემში, საკუთარ ვაჟიშვილში, ჩვენი ოჯახის შანსს ხედავდა – შანსს, რომ ოდესმე, ჩემი წყალობით, ისეთები გავხდებოდით, „როგორიც დანარჩენები“ და სახელსა და პატივისცემას მოვიპოვებდით, თუმცა კი, პატარა რომ ვიყავი, ამ ამბიცისა, უმთავრესად, ფულთან დაკავშირებული ტერმინებით გამოხატავდა. „მამაშენივით არ გამოყეყეჩდე, – მეტყოდა ხოლმე ხუმრობით, როცა მუხლებზე ვეჯექი, – ლამაზი ქალი არ მოიყვანო, ცოლი სიყვარულით არ შეირთო, ბიჭო – მდიდარი მამის შვილი მოიყვანე!“ ოჰ, როგორ არ უყვარდა, როცა ვინმე ზემოდან უყურებდა! მთელი დღე და მოსწრება წელებზე ფეხს იდგამდა და რისთვის – უკეთესი მომავლისთვის, რომელიც ვერა და ვერ დადგა მის ცხოვრებაში. ამდენი იშრომა, მაგრამ ყველაფერი წყალში ჩაეყარა: არც დედაჩემით მოსწონდა თავი, არც ჩემით და არც ჩემი თბილი და მოსიყვარულე დით, რომლის ქმარსაც დღემდე კომუნისტად თვლის (მიუხედავად იმისა, რომ ჩემი სიძე უალკოჰოლო სასმელების შემოსავლიანი საწარმოს თანამფლობელია და უესტ ორინჯში მშვენიერი კერძო სახლი აქვს). რა თქმა უნდა, მის პატივმოყვარეობას ვერც იმ უმდიდრესმა პროტესტანტულმა ორგანიზაციამ („ინსტიტუტმა“ – ამ ორგანიზაციის მესვეურებს მოსწონდათ, როცა ასე მოიხსენიებდნენ) უსაღბუნა, რომელმაც ჯანი და ყველაფერი გამოსწურა. „ამერიკის ყველაზე ხელგაშლილი და ქველმოქმედი ფინანსური ინსტიტუცია“, – მახსოვს, რა ომახიანად წარმოთქვა, როცა „ბოსტონ & ნორსისტერნ ლა-

ივის“ თვალუწვდენელ ოფისში პირველად შემიძღვა და თავისი მოცუტქნული სამუშაო კუთხე – პატარა სანერი მაგიდა და სკამი დამათვალეირებინა. ჰო, ჩემი თანდასწრებით „კომპანიას“ დიდი მონინებით მოიხსენიებდა: აბა, თავის სახალხოდ დამცირებას რა აზრი ჰქონდა. ისე, რაც მართალია, მართალია, ის კომპანია ხელფასს დიდი დეპრესიის დროსაც კი უხდიდა. თანაც საფოსტო ქალაქის მთელი დასტა ჰქონდა გამოყოფილი, რომელზეც კომპანიის სახელწოდებისა და „მეიფლაუერის“ გამოსახულების ქვეშ მისი სახელი და გვარი იყო დაბეჭდილი. „მეიფლაუერი“ იმათი ემბლემა იყო (მაშასადამე, მამაჩემისაც, ჰა ჰა). ყოველ გაზაფხულზე, როცა საქველმოქმედო საქმიანობა ყვაოდა, ინსტიტუცია მამაჩემს და დედაჩემს კანზას-სითის გოების რომელიმე მოდურ სასტუმროში ერთ უფასო შაბათ-კვირას ჩუქნიდა (მარტო მამაჩემს არა – შუა ატლანტიკური შტატების ფილიალებში მომუშავე იმ აგენტებსაც, რომლებიც სადაზღვევო პაკეტების გასაღების წლიურ ნორმას გადააჭარბებდნენ), რათა შემდეგ ეს უბედურები ყველას ერთიანად დაეფრთხოთ: პორტიეს, მიმტანს, მეკორიდორეს, რომ აღარაფერი ვთქვათ სასტუმროს საგონებელში ჩავარდნილ სტუმრებზე, რომლებიც ფულს საკუთარი ჯიბიდან იხდიდნენ.

ვითომ ეგ არ იყო საკმარისი, მამაჩემს მთელი სულით და გულით სწამდა იმისი, რასაც ყიდდა და რაც პურს აჭმევდა – დაზღვევის პრინციპებისა, და ამ რწმენას ენერჯისა და ძალ-ღონის მონარჩენსაც სწირავდა. როცა ნასადილევს პალტოს იცვამდა, შლაპას იხურავდა და ისევ სამსახურის საქმეებს უბრუნდებოდა, უკვე საკუთარი თავისა და ჯიბის კი არა, იმ ნაბიჭვრების სულების სახსენლად მიიჩქაროდა, ვისი დაზღვევის პოლისებსაც ვადა გასვლოდა და ვისაც უნებ-

ლიეთ საკუთარი ოჯახის წევრები „წვიმაში მოსაყოლად გაემეტებინათ“. „ალექს, – მიხსნიდა ხოლმე, – კაცს წვიმიანი ამინდისთვის ქოლგა უნდა ჰქონდეს გადანახული. შენც გამოიქექე ყურები, წვიმიან ამინდში ოჯახი უქოლგოდ არ დატოვო!“ მე, ხუთი-ექვსი წლის ბავშვს მისი ნათქვამის დედააზრი მშვენივრად მესმოდა და მგონი, გულიც მიჩუყდებოდა, თუმცა მის ამ წვიმისსაწინააღმდეგო გამოსვლას სულ სხვანაირად აღიქვამდნენ მოგლებო პოლონელები, საკუთარი მუშტის მოიმედე ირლანდიელები და წერა-კითხვის უცოდინარი შავკანიანები, ანუ ის ხალხი, ამერიკის ყველაზე ხელგაშლილი და ქველმოქმედი ფინანსური ინსტიტუციის მიერ მამაჩემისთვის გამოყოფილ უბანში რომ სახლობდა.

ეს ხალხი მათ ქობმახებში მისულ მამაჩემს დასცინოდა და მასხარად იდგებდა. ყურსაც არავინ უგდებდა. კარზე რომ მიუკაკუნებდა, შიგნიდან ცარიელ ბოთლებს ესროდნენ; წაეთრიე, სახლში არ ვართო, – უყვიროდნენ, გამობრძმედილ ებრაულ ტრაკს ძაღლებს უქსევდნენ. მიუხედავად ამისა, წლების განმავლობაში მამაჩემმა მოახერხა და კომპანიისგან მიღებული დეკორატიული თევშების, სიგელებისა და მედლების ისეთი რაოდენობა დააგროვა, რომ უფანჯრებო შემოსასვლელში, სადაც ჩვენი პასეჟის ჭურჭელი მუყაოს ყუთებში ინახებოდა, ზაფხულობით კი მას რუბეროიდის სქელ სახვევებში მუმიებივით გამოხვეული „აღმოსავლური“ ნოხებიც ემატებოდა, ოთხივე კედელი ამ ავლა-დიდებით იყო დაფარული. ნუთუ ეს კაცი, რომელიც ქვას წვენს გამოადენდა, კომპანიას საპასუხო სასწაულით არ უნდა დაეჯილდოებინა? განა „პრეზიდენტს“ იქ, მაღლა, „სათავო ოფისში“ მისი მიღწევები არ უნდა დაენახა და ერთ დღესაც წელიწადში ხუთი-ათასდოლარიანი შემოსავლის მქონე აგენტიდან მენეჯერის

თხუთმეტიათასდოლარიან თანამდებობაზე არ უნდა დაენი-
ნაურებინა? მაგრამ იქ დატოვეს, სადაც მისი დატოვება ჭკვი-
ანურად მოეჩვენათ. მამაჩემის გარდა სხვა ვინ მიაღწევდა
წარმოუდგენელ შედეგებს იმ ყამირ მინაზე? მეტსაც გეტყ-
ვით, „ბოსტონ & ნორსისტერნს“ თავისი არსებობის მანძილზე
ებრაველი მენეჯერი არასდროს ჰყოლია (ჩვენი წრის ხალხი არ
არისო – ასე იტყოდნენ ალბათ „მეიფლაუერის“ გემბანზე).
რვანლიანი სასკოლო განათლების ამარა დარჩენილმა მამა-
ჩემმაც სადაზღვევო ბიზნესის ჯეკი რობინსონობა² ვერ გაქაჩა.

„ბოსტონ & ნორსისტერნის“ პრეზიდენტი ნ. ევერეტ ლინ-
დბერიც ეკიდა ჩვენს შემოსასვლელში – რა თქმა უნდა, პორ-
ტრეტის სახით. ეს ჩარჩოიანი ფოტოსურათი მამაჩემს მაშინ
უსახსოვრეს, როცა პირველი მილიონიანი დაზღვევა გაყიდა.
უფრო სწორად, არ მახსოვს – შეიძლება ამნაირ საჩუქარს ათ-
მილიონიანი დაზღვევის გაყიდვის შემთხვევაში იძლეოდნენ.
„მისტერ ლინდბერი“, „სათავო ოფისი“... მამაჩემის გამო-
ისობით, ამ სიტყვებს ჩემს ყურში ისეთი ჟღერადობა ჰქონდა,
როგორც ფრაზას: „რუზველტი თეთრ სახლში, ვაშინგტონში“.
არადა, ყველა სძაგდა, მისტერ ლინდბერი განსაკუთრებით –
მისი თავთუხისფერი, პრიალა თმა, ახალი ინგლისიდან გამო-
ყოლილი ლაკონური მეტყველება, მისი ვაჟები ჰარვარდ კო-
ლეჯში, გოგონები იმ სკოლებში, სადაც იყვნენ და როგორც
იყვნენ... უჰ, დედაბუდიანად, იმათი მასაჩუსეტსური ფესვები
და *შეიგეცური*³ თავშექცევა, მეღიებზე ნადირობა! პოლოს
თამაში! (ერთხელ მშობლების საძინებელი ოთახის კარწინ გა-
წოლილმა ეს ყველაფერი ჩემი ყურით მოვისმინე) – ერთი სი-

---

² პირველი შაკანინი ამერიკელი, რომელიც ბეისბოლის მთავარ ლიგაში თამა-
შობდა.

³ არაებრაული (იდიში).

ტყვიტ, ყველაფერი, რაც მამაჩემს საშუალებას არ აძლევდა, საკუთარი ცოლ-შვილის თვალში თავი გმირად წარმოეჩინა. ღმერთო, რა მრისხანება იყო მის სიტყვებში! რა მძვინვარება! თან ჯავრსაც მხოლოდ საკუთარ თავზე თუ იყრიდა: „კუჭშიც რომ ვერ გავდივარ! პროჭამდე ვარ დატენილი შავი ქლიავით! ან ეს თავი რატომღა მტკივა წამდაუნუმ! ჩემი სათვალე სად ჯანდაბაშია! ჩემი შლაპა ვინ აილო!“

აი, ასე, თავისი თაობის სხვა ებრაელი მამაკაცების მსგავსად, მრისხანებითა და თვითგვემით ემსახურებოდა მამაჩემი დედაჩემს, ჩემს დას, ჰანას, ყველაზე მეტად კი – თქვენს მონა-მორჩილს. რაკი თავად ცხოვრება დილეგში გაატარა, მე უნდა მეფრინა – აი, რაზე ოცნებობდა მამაჩემი. ჩემი ოცნება მისი ნატვრიდან ლოგიკურად გამომდინარეობდა: ჩემი გათავისუფლება მისიც უნდა ყოფილიყო, უცოდინრობისგან, ექსპლუატაციისგან, უსახელოდ ცხოვრებისგან უნდა მეხსნა. ჩემს წარმოსახვაში ორივეს ბედი დღემდე გადაჯაჭვულია. როცა წიგნის ესა თუ ის პასაჟი გამორჩეული ლოგიკითა თუ სიბრძნით ჩემზე დიდ შთაბეჭდილებას მოახდენს, მაშინვე მამაჩემი მახსენდება. რამდენჯერ გამიფიქრია: „ნეტავ ახლა ამის წაკითხვა შეეძლოს – წაკითხვა და გაგება!“ ოცდაცამეტი წლის ვარ და ეს იმედი ჯერ არ დამიკარგავს, ნატვრა ჯერ არ გამწვანდება. იმ წელს ვიხსენებ, როცა კოლეჯის პირველ კურსზე ვსწავლობდი და როგორც შვილს, სხვა იმედიც მქონდა: რომ საკუთარი მამა გამიგებდა. მახსოვს, იმ ინტელექტუალური ჟურნალებიდან, რომელთა არსებობაც, კოლეჯის ბიბლიოთეკის გამოსობით, ახალი შეტყობილი მქონდა, ერთ-ერთი ავიღე, გამოსაწერი ბლანკი ამოვხიე, შიგ მამაჩემის სახელი და ჩვენი სახლის მისამართი ჩავწერე და ფოსტით გავუგზავნე – ერთგვარი ანონიმური საჩუქარი გავუქე-

თე. თუმცა საშობაო არდადეგებზე მშობლებთან დაბრუნებულმა, პირქუშმა და მამაჩემის გასაკიცხად მომზადებულმა შინ ვერანაირი „პარტიზენ რივიუ“ ვერ აღმოვაჩინე. „კოლიერზ ჰაიჯია“, „ლუკი“ და კიდევ რალაც-რალაცები კი ვიპოვე, მაგრამ ჩემი „პარტიზენ რივიუ“ სად იყო? დახია ან შეიძლება კონვერტი არც კი გაუხსნია-მეთქი, – გავიფიქრე ქედმაღლურად, მაგრამ გულდანწყვეტით. ასეც იყო. ნაუკითხავად გადააგდო, ჩვეულებრივი ნაგავი ეგონა, ფოსტით ხშირ-ხშირად რომ მოგვდის ხოლმე – ამ *შმუკს*⁴, ამ სულელს, ამ ფილისტერ მამაჩემს!

მახსოვს – თუ მაინცდამაინც ძველი იმედგაცრუებების გუდაში დავინყებ ქექვას – ერთ კვირადღეს მამაჩემს ჩავაცივდი, ბეისბოლი მეთამამე-მეთქი და ბურთი ჩავანოდე. ვდგავარ და ველოდები, ალბათ ისე დაარტყამს, თავს ზემოთ გადამატარებს-მეთქი. რვა წლის ვარ და დაბადების დღეზე პირველი ბეისბოლის ხელთათმანი, ბურთი და კეტი მივიღე, რომელსაც წესიერად ვერც კი ვიქნევ – მაგდენი ძალა ჯერ ვინ მომცა. მამაჩემი დილაუთენია გავიდა სახლიდან და მთელი ქვეყნიერების შემოვლა მოასწრო. თავისი განუყრელი შლაპა ახურავს, პალტო და შავი ფეხსაცმელი აცვია და ყელზე „პეპელა“-ყელსახვევი შეუბამს. ილიაში ჩანანერების შავი წიგნი აქვს ამოჩრილი, რომელშიც წვრილად უწერია, ვის რამდენი მართებს მისტერ ლინდბერის. დაიჭერს ამ წიგნს და ყოველ კვირადღეს შავკანიანების უბნებში დადის. როგორც მეუბნება, იმ მამაძაღლების გამოსაჭერად, ყოველთვიური ათითხუთმეტი ცენტის გადახდა რომ არ უნდათ, ეს ყველაზე კარგი დროა. მამაჩემმა იმ ადგილის შორიახლო იცის ჩასაფრება,

---

⁴ ბრიყვი, სულელი (იდიში).

სადაც უბნის მამაკაცები კვირაობით მზეს ეფიცებებიან. მათ თავზე დაადგება და რამდენიმე ათცენტინანს მანამდე წაგლეჯს ხოლმე, სანამ ეს მონეტები „მორგან დევისის“ ბოთლებად გადაიქცევა, მათი პატრონები კი უგონოდ გაილეშებიან. ასე გამოუტყვერება ხოლმე შუა გზაზე ეკლესიისკენ მიმავალ იმ ღვთისმოსავ მრეცხავ ქალებსაც, რომლებიც სადაგ დღეებში სხვათა სახლებს ალაგებენ, სალამოობით კი მამაჩემს ემალებიან. „ეჭეჭეჭე, – დაიყვირებს ვილაც, – დაზღვევის კაცი მოდის, ხალხო!“ დაიყვირებს და მარტო დიდები კი არა, პატარებიც სადღაც ორთქლდებიან. „ჰო, ბავშვებიც, – ზიზლით და აღშფოთებით იმეორებს მამაჩემი, – ამათი შემყურე ვკითხულობ: ვინმეს კიდევ აქვს იმედი, რომ ეს ოხერი ზანგები ოდესმე ადამიანურად ცხოვრებას ისწავლიან? ადამიანურად ცხოვრებას როგორ ისწავლიან, როცა ისიც არ ესმით, რა მნიშვნელოვანია სიცოცხლის დაზღვევა? ოდნავ მაინც არ ადარდებთ საკუთარი ოჯახის წევრები? რომ დაიხოცებიან, ვის იმედად ტოვებენ? რა, არ დაიხოცებიან? ისე დაიხოცებიან, შენი მოწონებული“. აბა რა, ის კაცი რა კაცია, მამაჩემო, შვილებს წვიმაში დასატოვებლად რომ გაიმეტებს და ერთი წესიერი ქოლგაც რომ არ ექნება გადანახული!

ერთი სიტყვით, სკოლის უკან დიდ ტალახიან მოედანზე ვდგავართ. მამაჩემი ჩანანერების წიგნს მინაზე დებს და არუნაზე პალტოთი და ყავისფერი ფეტრის შლაპით გამოდის. სწორკუთხა, რკინისჩარჩოიანი სათვალე უკეთია, თმა (ახლა, მის ასაკში, მეც ზუსტად მისნაირი თმა მაქვს) ერთ რამედ ღირს: ჯაგარს არა, ქვაბების სახეხს უფრო მიუგავს, ველურად ნაზარდი ბუჩქია; კბილები კი, რომლებიც ნუხელ სააბაზანოში წყლიანი ქილიდან მეღრიჯებოდნენ, ახლა აქ, ამ მინდორში მილიმიან – მე, მის სისხლსა და ხორცს, მის საყვარელ პატარა

ბიჭს, რომელსაც თავზე წვეთი წვიმა არ უნდა დაეცეს. „აბა, დიდო ბეისბოლისტო!“ – მეუბნება მამაჩემი და ჩემს კეტს შუაში ჰკიდებს ხელს, ჩემდა გასაოცრად – მარცხენა ხელს, მაშინ, როცა კეტი, წესით, მარჯვენა ხელით უნდა ეჭიროს. უცებ გული სევდით მევსება: მინდა ვუთხრა, მამი, *კეტი წესიერად დაიჭირე-მეთქი*, მაგრამ არ შემიძლია; მეშინია, რომ ხმას თუ ამოვიღებ, ავტირდები, ან მამაჩემი ატირდება.

– მიდი, დიდო ბეისბოლისტო, ბურთი ჩამომანოდე, – მიყვირის ისევ. მეც ვანოდებ და იმავე წამს ვხვდები, რომ, როგორც ვეჭვობდი, სხვა ყველაფერთან ერთად, მამაჩემი არც „კინგ კონგი“ ჩარლი კელერი⁵ ყოფილა.

ჩემი მფარველი ქოლგა.

დედაჩემი კი დიდი ყოჩალი ვინმე იყო: რასაც ხელს მოკიდებდა, ყველაფერი გამოსდიოდა. თვითონაც აღიარებდა, რომ სრულყოფილება იყო. როგორ გგონიათ, იმ პატარა ბიჭს, მაშინ რომ ვიყავი – გონიერებისა და დაკვირვებულობის განსახიერებას, ამ ამბავში ეჭვის შეტანა შეეძლო? მაგალითად, დედაჩემი რომ აქვლეს გააკეთებდა, თხლად დაჭრილი ატმები, დედამინის მიზიდულობის ძალის მიუხედავად, ზუსტად მის შუა ნაწილში *ჩერდებოდნენ*. შეეძლო ისეთი ნამცხვარი გამოეცხო, რომელსაც ბანანის სუნი და გემო ექნებოდა. წვალებითა და ცრემლის ღვრით პირშუშხას თვითონ ხეხავდა, ოღონდ კი ის საძაგლობა არ ეყიდა, დელიკატესების მაღაზიაში ბოთლებით რომ იყიდებოდა. ყასაბს თავზე დაადგებოდა ხოლმე და, როგორც ამბობდა, შევარდენივით დასცქეროდა, სანამ არ დარ-

---

⁵ ამერიკელი ბეისბოლისტი, რომელიც ბეისბოლის მთავარ ლიგაში თამაშობდა.

ნმუნდებოდა, რომ ნაციდი ხორცის რბილ ნაჭრებს კომერულ⁶ საკეპში ატარებდნენ. მთელი სახლის ქალებს დაუზარებლად ჩამოურეკავდა – ერთ ღირსსახსოვარ დღეს ზედა სართულის მეზობელს, ცოლს გაცილებულ გოისაც კი დაურეკა, რაფას წვიმის წვეთი დაეცა, სასწრაფოდ სარეცხი ჩამოსხენითო. ასეთი რა რადარი ჰქონდა! თანაც როდის? იმ დროს, როცა ჯერ რადარი გამოგონებულიც არ იყო. ან რა ენერჯის პატრონი იყო! რა გულმოდგინე! მთელი სამყაროს შეცდომებს ჩემს რვეულებსა და დღიურებში ეძებდა, ნახვრეტებს – ჩემს წინდებში, ჭუჭყსა და ზინტლს – ჩემს ყურებში, კისერზე, სხეულის ყველა ნაკეცსა და თვალს მიფარებულ ადგილში. ყურის ნიჟარის თვალისთვის მიუწვდომელ კუნჭულებსაც კი სწვდებოდა და თუ ვერ სწვდებოდა, შიგნით – პრაქტიკულად, თავში – ცივ წყალბადის ზეჟანგს მასხამდა. რამდენიმე წამში თავის არეში შიშხინი, შხუილი, ქავილი და წვა მენწყებოდა, მერე კი ზედაპირზე ყვითელი გოგირდის მანამდე უხილავი ნარჩენი ამოდიოდა, რომელიც, დედაჩემის თქმით, ადამიანის სმენას საფრთხეს უქმნიდა. ამნაირ სამედიცინო პროცედურას, როგორ სისულელესაც არ უნდა ჰგავდეს, ბუნებრივია, საკმაოდ დიდი დრო სჭირდება; თუმცა, როცა საქმე ჯანმრთელობას და სისუფთავეს, მიკრობებსა და გამონადენს ეხებოდა, დედაჩემი საკუთარ თავს ივინწყებდა, უფრო სწორად, თავფეხიანად მოყვასს უძღვნიდა. მიცვალებულებს სანთლებს ახლაც უნთებს ხოლმე, რაც სხვებს აზრად არ მოსდით. დედაჩემს რელიგიური თარიღები ყოველთვის ახსენდება და ამისათვის კალენდარი არ სჭირდება. წესების გულმოდგინედ დაცვა სისხლში აქვს. როგორც ამბობს ხოლმე, სასაფლაოზე იმისთვის

---

⁶ იუდაიზმის კანონებით დაშვებული.

დადის, რომ „სალი აზრისა“ და „ღირსების გრძნობის“ კარნახით, ჩვენი ნათესავების საფლავები სარეველას არ დანებოს. გაზაფხულის პირველ დღეს დადგომას არ აცლის, შალის ტანსაცმელს ამზეურებს, ნოხებს თოფებად ახვევს და შემოსასვლელში აბინავებს, მამაჩემის სიგელ-მედელებით დაფარულ კედლებზე აყუდება. დედაჩემი ის ქალია, სახლში უცხო ადამიანის შეშვებისა რომ არ შერცხვება. რა დროც არ უნდა იყოს, იმ უცხოს ნებისმიერ კარადაში, ნებისმიერ უჯრაში ჩაახედებს და მისი თვალი იქ ისეთს ვერაფერს დაინახავს, რომ დედაჩემს შერცხვებს. სააბაზანო ისე აქვს დანკრიალებული, საჭირო რომ გახდეს, იატაკის ფილებს ალოკავ. მაჯონგის თამაშის დროს რომ აგებს, ამ ამბავს სპორტსმენივით უყურებს, აბა, თავს ხომ არ მოიკლავს ზოგიერთებივით, არა, სახელსა და გვარს არ დაასახელებს და არც ტილი ჰოხმანს ახსენებს, საერთოდაც, ისეთი სისულელეა ეს ყველაფერი, სათქმელადაც არ ღირს. დედაჩემი ჭრის და კერავს, ქსოვს და კემსავს, უთოობით ხომ *შვარცეზე*⁷ უკეთესად აუთოებს. *შვარცე* ჩვენი შავკანიანი მოსამსახურეა, რომელიც დედაჩემის ყველა მეგობარს ემსახურება, მაგრამ დედაჩემი ამტკიცებს, რომ ამ ჩვენს მუდამ მომლიმარ, ბავშვურ, ბებერ *შვარცეს* ადამიანურად მხოლოდ თვითონ ექცევა. „მართო ჩემგან ახსოვს სიკეთე და კარგი მოპყრობა. ჩემ გარდა, ლანჩის დროს თინუსის მთელ ქილას არავინ დაუდგამს. რაღაც ნაგავზე კი არ ვლაპარაკობ, „ჩიკინ ოვ ზი სის“ თინუსზე ვამბობ, ალექს. დიდი ბოდში, ძუნწი ვერაფრით ვერ ვიქნები! მაპატიეთ, მაგრამ მე ასე ვერ ვიცხოვრებ!“ ესთერ ვასერბერგი დოროთის (იგივე *შვარცეს*) მოსვლამდე კართან ხუთცენტიანებს აწყობს

---

⁷ ზანგი (ილიში).

და მერე ითვლის, რამე ხომ არ მოკლება, დოროთიმ ხელს ხომ არ გააყოლა. „არ ვიცი, შეიძლება ზედმეტად კეთილი ვარ, – ჩურჩულით მეუბნება, ცალი ხელით კი იმ თეფშს მდულ-რავს, რომლიდანაც ჩვენმა დამლაგებელმა ცოტა ხნის წინ ქამა, კეთროვანივით მარტოდმარტომ, – დიდი ბოდიში, მაგრამ მე ასეთი რამეების კეთება არ შემიძლია!“ ერთხელ ისე მოხდა, რომ დოროთი სამზარეულოში ზუსტად მაშინ შემობრუნდა, როცა დედაჩემი ნიჟარასთან იდგა და *შვარცეს* სქელ ვარდისფერ ტუჩებში გამოვლებულ დანასა და ჩანგალს მდულარეს ასხამდა. დედაჩემი არ დაბნეულა: „ხომ იცი, რა ძნელია ამ ბოლო დროს ჭურჭლიდან მაიონეზის მოშორება, დოროთი!“ მერე ეამაყებოდა, რომ თავისი საზრიანობის წყალობით მოახერხა და ფერადკანიანი ადამიანის გრძნობები არ შეურაცხყო.

ცუდად რომ მოვიქცეოდი, რამეს რომ დავაშავებდი, სახლიდან მაგდებდნენ და კარს მიკეტავდნენ. ვიდექი ასე, ზღურბლთან ატუზული, ვაბრახუნებდი და ვაბრახუნებდი, მაგრამ ყურსაც არავინ იბერტყავდა, სანამ არ დავიფიცებდი, რომ იმ დღიდან ცხოვრებას ახალი ფურცლიდან დავიწყებდი. ეგ კი ჭრიდა, მაგრამ მაინც სულ ვფიქრობდი, ნეტავ ასეთიც რა ჩავიდინე-მეთქი? რას აღარ ვფიქრობდი: ყოველ დღილით ფეხსაცმელს ლინოლეუმზე გაფენილ წინა დღის გაზეთზე ვიპრიალებ, გაპრიალებას რომ მოვრჩები, არ მავიწყდება და საპრიალებელი საცხის თუნუქის ქილას თავსახურს მაგრად ვახურავ, მერე კი თავის ადგილას ვდებ; კბილის პასტას ჯაგრისზე მოზომილ ზოლებად ვანვენ; კბილებს, როგორც წესი და რიგია, წრიულად ვიხეხავ და არა ზემოთ-ქვემოთ მოძრაობებით; მისალმებას, მადლობის თქმას, ბოდიშის მოხდას კაცი ვერ დამასწრებს, ნებართვის აღება არასდროს